

DOI 10.31558/2519-2949.2024.2.6

УДК 37.01:351

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0428-6459>

Анісімович-Шевчук О. З., Національний університет «Львівська політехніка»

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розглядаються освіта та знання як важливі складові розвитку сучасного суспільства та держави. Наголошується на актуальності освітньої політики в Україні. Окреслюється поняття «освітньої політики» як важливого напрямку розвитку держави та цілеспрямованої діяльності органів влади щодо формування людського капіталу. Зокрема акцентується увага на ефективності людського капіталу як сукупності знань, навичок і досвіду людей, що відповідає сучасним потребам суспільства та української держави, особливо, в умовах російсько-української війни, яка має як конвенційний (військово-технологічний) так і консієнтальний (інформаційно-знанневий) характер. Виокремлюються органи влади, відповідальні за реалізацію державної освітньої політики в Україні, а також прийняті ними нормативно-правові документи. Наголошується на ролі виконавчої гілки влади, відповідальної за впровадження освітньої політики, а також необхідності врахування регіональних особливостей, тенденцій зростання автономії навчальних закладів, звуження управлінських функцій центру і розширення їх на місцях. Обумовлюється, що особливістю сучасного освітнього процесу в державі є вплив міжнародних інститутів, які формують спільні наднаціональні освітні пріоритети, а також участі України в міжнародних проектах, які сприяють розвитку освітнього простору нашої держави. Акцентується увага на необхідності збереження та розвитку людського капіталу як найголовнішого ресурсу майбутнього успіху України. Зазначається, що освіта в інформаційно-знанневому суспільстві тісно пов'язана з науковою, адже технології та висококваліфіковані працівники забезпечують вагомий результат в розвитку держави, а також національну безпеку України. Адже в умовах зовнішньої агресії та міжнародної невизначеності, Українська держава потребує висококваліфікованих та морально стійких громадян.

Ключові слова: освіта, знання, людський капітал, національна безпека, освітня політика

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікативна революція і, як наслідок, формування інформаційно-знанневого суспільства спричинили зміни як у світових та національних економіках, способі життя людей, так і в особливостях функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Сила, багатство і знання, як відзначав Е. Тоффлер, утворили «тріаду влади» [32]. Вони стали важливим інструментом реалізації державної влади, «інформаційним і символічним капіталом» (П. Бурдьє), «найпотужнішою зброєю, яку можна використати, щоб змінити світ» (Н.Мандела). Як писав Мішель Фуко: «Влада встановлює знання, яке в свою чергу, виступає гарантом влади» [26]. Глибокі «метаморфози» (перетворення) влади в сучасну епоху полягають ще й в тому, що сила і багатство стали разюче залежати від знання, яке людина отримує протягом свого життя, і, відповідно, кожна держава по своєму намагається формувати світогляд людей, регулювати надання доступу до знань, інформації, в першу чергу, шляхом втілення власної державної освітньої політики. Питання ефективної реалізації набули ще більшого значення для України, якій російський агресор заявив, що метою вторгнення його військ на нашу територію є «денацифікація» українського народу. Тому необхідність реалізації якісної державницької освітньої політики як у фізичному так й змістовному аспектах, їх взаємоузгодження як інструментів національної безпеки держави, суспільства, громадянина, набули вагової ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням освітньої політики та ролі знань як в історичному контексті так і в інституційному, методологічному аспектах приділяли значну увагу закордонні (Ф. Бекон, Д.Белл, Л. Белл, Г. Стівенсон, Й.Масуда, Е.Тоффлер, М.Фуко, Е.Шмідт і т.д.) та вітчизняні (В. Андрущенко, С. Березіна, В.Гальперіна, І. Іванюк, В.Журавський, С.Красняков, В. Савельєв, І.Синьогуб, Ю.Халявка і т.д.) дослідники. У своїх працях вони виокремлювали поняття

як «освітньої політики», «державної освітньої політики», так й акцентували увагу на питаннях ролі знань, інформації в забезпеченні національної безпеки держави, обґрунтовували необхідність «державної підтримки і надання субсидій» закладам науки та освіти тощо.

Метою даного дослідження є здійснення аналізу ролі освітньої політики України як інструменту національної безпеки держави в період російсько-української війни та глобалізаційних викликів сьогодення. Тобто необхідності формування якісної освітньої політики в Україні в умовах російсько-української війни та часі глобальних змін у всіх сферах суспільно-політичного життя. Для структурування особливостей освітньої політики використано системний метод дослідження, а структурно-функціональний метод послужив виокремленню діяльності інститутів влади у напрямку реалізації державної освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що різні автори по різному підходять до визначення поняття «освітня політика». Зокрема, І. Іванюк, визначив її як «низку дій, спрямованих на досягнення цілей освітніх організацій та/ або системи освіти» [7], Є. Красняков тлумачив освітню політику як «діяльність держави та її інститутів, органів місцевого самоврядування із законодавчого, фінансового, організаційного забезпечення функціонування й розвитку галузі освіти» [12, с.21–24]. Саме у значенні «освітньої політики» як діяльності, визначають один із напрямів загальної державної політики також європейські дослідники. Зокрема Л. Белл та Г. Стівенсон виокремлюють державну освітню політику як «принципи та процес вироблення політики урядом в освітній галузі» [27], оскільки саме держава відіграє вирішальну роль у забезпеченні та/або регулюванні освітніх послуг.

Науковці вже не одне століття також обґрунтовують необхідність «публічного заохочення і матеріального забезпечення» вчених і викладачів (Ф.Бекон) та уніфікацію освітніх програм з метою отримання якісної освіти. Філософ Ф.Бекон обґрунтував ідею, яка сьогодні лежить в основі Болонського процесу, а саме пропонував, щоб усі «університети, розсіяні по Європі, об'єдналися в спільноти і своєрідні братства» та заснували спільні органи управління [цит. за : 10, с.50]. На практиці Україна активно почала реалізовувати цю ідею з 2005 року, підписавши Болонську декларацію про структурне реформування національної системи вищої освіти, метою якої є створення спільного європейського науково-освітнього простору освіти з метою зростання конкурентоспроможності європейської вищої школи. У даному контексті також варто зазначити й про започаткування у 2016 році реалізації концепції «Нової української школи», що ґрунтується на Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя».

З огляду на це, державну освітню політику можна розглядати як «цілеспрямований, відносно стабільний процес, офіційний курс уряду, скерований на забезпечення функціонування системи освіти» [3]. Подібне тлумачення пропонує В. Журавський: «Державна освітня політика є системою дій щодо реалізації в суспільстві затвердженої органами державної влади і схваленої громадською думкою концепції освіти» [6]. Власне тлумачення державної освітньої політики пропонується у підручнику А. Колодій, а саме як «вироблений, схвалений та виконуваний урядом і громадськими організаціями курс дій, спрямованого на втілення в життя визначених цілей, методів і змістового наповнення учбових програм, які використовуються в освітньому процесі і призводять до розвитку мислення учнів та студентів, здобуття ними знань і навичок» [17], де вчені наголошують на ключовій ролі державних органів влади у формуванні державної освітньої політики.

Використовуючи історичний та метод порівняння автори «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» наголосили, що «освітня політика як діяльність держави із законодавчого, фінансового, організаційного забезпечення функціонування та розвитку освіти перетворилась у XXI ст. для провідних країн світу на національний пріоритет» [15].

Варто обумовити, що сучасною особливістю освітнього процесу в державі також є вплив таких міжнародних інститутів як ООН, ЮНЕСКО, ЄС і т.д., які формують спільні наднаціональні освітні пріоритети. Широко вживаними механізмами імплементації таких пріоритетів є гармонізація та стандартизація національних освітніх політик (ЄС, ООН), залучення країн до їх впровадження (ОЕСР), просування прогресивних ідей на основі надання фінансової підтримки (Світовий банк)» [15, с.13]. При цьому важливим моментом є розуміння того, що стратегічним пріоритетом освітньої політики має бути формування нації [15, с.15], яка в сучасних реаліях повинна постійно навчатися, удосконалюватися, долати виклики, засвоювати та продукувати інновації тощо.

Відповідно кожна розвинута держава намагається активно впроваджувати власну політику у сфері освіти, спрямовану на формування певного типу суспільства, окремої особистості та її

цінностей, які здатні забезпечувати світоглядну міцність держави, її суспільно-політичний устрій, стійкий розвиток та конкурентоспроможність на світовій арені. Тобто «пильна увага держави до системи освіти зумовлена тим, що остання отримує державне замовлення на формування особистості визначеного типу. А керівництво нею держава здійснює через державну освітню політику» [5], покликану формувати «інтелектуально і морально здорових особистостей» [20], формувати людський капітал. Фактично освіта – це питання національної безпеки, адже не належний її розвиток може становити загрозу для економічного розвитку, конкурентоспроможності, бути загрозою для воєнної, інформаційно-психологічної безпеки, єдності і згуртованості нації.

І це не випадково, адже національна безпека в інформаційно-знанневому суспільстві тісно пов'язана з людським капіталом, а сила чи слабкість людського капіталу держави визначається станом системи освіти. При цьому сьогодні, «військова сила вже не є достатньою умовою для гарантування безпеки держави. Національна безпека тісно пов'язана з людським капіталом, а сила чи слабкість людського капіталу держави визначається станом системи освіти» [15]. Як зазначається на офіційному сайті Українського інституту майбутнього: «Людський капітал держави – це сукупність знань, навичок та досвіду людей, їх економічна цінність, перспективність та відповідність як нинішнім потребам суспільства, так і майбутнім. Ефективний розвиток людського капіталу – це своєрідна гра на випередження, за якої людина набуває знання і навички, які не просто відповідають сучасним потребам суспільства та економіки, але й випереджають їх. Лише за такої умови можливий як інтелектуальний чи технічний прогрес у суспільстві, так і збереження конкурентоздатності країни у світі» [25]. Він формує 70% національного багатства розвинутих країн і тільки 30% національного багатства України [2]. Тому варто не лише погодитися, але й наголосити: «Створення дієвої стратегії відновлення людського капіталу – головна умова вже не економічного зростання, а виживання України» [2]. Адже людський капітал та система освіти є ключовим чинником його збереження й розвитку і становлять найголовніший ресурс майбутнього успіху України, а отже, саме вони повинні стати рушієм позитивних змін.

На інституційному рівні в Україні за питання реалізації освітньої політики відповідають органи державної влади (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України), місцеві органи виконавчої влади (департаменти, управління освіти при обласних адміністраціях) та органи місцевого самоврядування (відділи освіти територіальних громад). Варто також обумовити, що 26 листопада 2014 р., постановою Кабінету Міністрів України №687 при Міністерстві освіти і науки України засновано Державну наукову установу «Інститут освітньої аналітики», головною метою діяльності якої є здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення міністерства, місцевих органів управління освітою, розроблення та впровадження в Україні системи автоматизованого збору освітньої інформації та створення на її основі системної освітньої аналітики [8]. Інституту освітньої аналітики здійснює наукові дослідження та науково-технічні розробки, які відповідають стратегічним напрямкам державної політики у сфері освіти і науки в Україні (зокрема щодо реалізації «Цілей сталого розвитку: Україна» [24], «Програми ЄС в сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту» Еразмус+ на 2021 – 2027 рр. [30], «Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2021 – 2027» [4], «Програми міжнародного оцінювання учнів PISA (Program for International Student Assessment)» [19], «Супроводу Болонського процесу в Україні» (The Bologna Process and European Higher Education Area) [28]. До стратегічних пріоритетів Міністерства освіти і науки України як центрального органу виконавчої влади держави, яке «забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах освіти і науки, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності» [13] є забезпечення «формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності» [18].

У державі питання освітньої політики врегульовуються в нормативно-правовій площині на загально-державному (у вигляді законів, постанов указів), регіональному так і на місцевому рівнях (враховуючи процеси децентралізації). Тобто на законодавчому рівні процес реалізації освітньої політики, в тому числі як інструменту національної безпеки, здійснюють народні депутати Верховної Ради України, які працюють у комітетах, зокрема Комітеті з питань освіти, науки та інновацій [11], нормативно-правові документи (наприклад, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки [23] тощо) так й інші документи аналітичного характеру.

Варто відзначити «Національну стратегію розвитку освіти», яка передбачає врахування регіональних особливостей та тенденцій зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг, а також звуження управлінських функцій центру і розширення їх на місцях, що сприяє розв'язанню освітніх регіональних проблем [20, с.64]. Регіональна освітня політика повинна враховувати особливі (специфічні) географічні, соціально-економічні, культурні особливості, формувати міцне світоглядне безпекове підґрунтя, посилювати регіони з метою посилення держави загалом. Адже в умовах зовнішньої агресії та міжнародної невизначеності Українська держава потребує висококваліфікованих та морально стійких громадян.

Загрозливих масштабів набуває також рівень «відпливу інтелекту» з України, який на сьогодні є одним із найбільших у світі, а також залишення наукової діяльності значною частиною молодих учених в середині держави. Окрім цього приголошують дані зафіксовані в стратегічному документі (і це до 24 лютого 2024 року): «У поточних умовах випускники закладів вищої освіти не мають можливостей повною мірою реалізувати себе на українському ринку праці. Навчання протягом усього життя, формальна освіта, неформальна, інформальна (самоосвіта) освіта відіграють все більшу роль у набутті умінь і навичок, необхідних для забезпечення соціальної та економічної активності» [21]. Зокрема в «Стратегії людського розвитку до 2025 року» задекларовано реалізацію стратегічної цілі, пов'язаної з розбудовою освіченого, добросовісного, інклюзивного та інноваційного суспільства, в якому кожен громадянин мав би мати рівні можливості для навчання та розвитку, а наука мала б становити складову економічного зростання [21].

Варто погодитися з думкою експертів Інституту стратегічних досліджень, які наголошують на важливості вироблення критеріїв національної безпеки в освітній сфері, які могли б забезпечувати можливість перевірки й оцінювання відповідності результатів діяльності освітньої системи потребам національної безпеки [1, с.3–4]. Враховуючи закордонний досвід український дослідник А. Іщенко виокремив ряд ключових критеріїв «безпекового аудиту освітньої сфери», а саме: знання з технологій, математики, комп'ютерної грамотності, підтримання співробітництва та міжнародної конкуренції у вищій освіті, належне володіння іноземними мовами та «глобальною обізнаністю» [9], а також з метою належного формування національної ідентичності важливо формувати і зміцнювати суспільну єдність «через навчальні предмети суспільствознавчого циклу (національна і світова історія, політична та правова система)» [1, с.19–20].

Не варто й забувати й те, що освіта в інформаційно-знаннєвому суспільстві тісно пов'язана з науковою, адже технології та висококваліфіковані працівники забезпечують вагомий результати в розвитку держави. При цьому враховувати найголовніший чинник для України – це чинник війни, який здійснюється росією як в конвенційній (фізично на полі битви) площині так і в консцієнтальній (на інформаційно-психологічному рівні). Без належного розвитку науки та освіти неможливий повноцінний суверенітет держави та належний рівень національної безпеки. Однак як зазначив колишній генеральний директор Google, голова проекту спеціальних конкурентних досліджень Ерік Шміт у своїй статті «Сила інновацій. Чому технології визначатимуть майбутнє геополітики» щодо успіху України у російсько-українській війні: «Успіх України можна частково пояснити рішучістю українського народу, слабкістю російської армії та сильною підтримкою Заходу. Але це також завдячує визначальній новій силі міжнародної політики: силі інновацій. Інноваційна сила – це здатність винаходити, приймати та адаптувати нові технології ... Це сприяє як жорсткій, так і м'якій силі...» [31]. Тому необхідно розглядати освіту як важливий інструмент національної безпеки та майбутньої розбудови української держави і при цьому такий інструмент як освітня політика має поширюватися як на нашій території так і популяризувати досягнення українців за межами держави, де перебувають вимушено переміщені особи, так і за допомогою інструментів освітньої дипломатії як складової «м'якої сили», що практично намагалася реалізувати Україна до початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, і про що й зазначено в «Стратегії публічної дипломатії...» [22]. Адже науково-освітня дипломатія «допомагає побудувати міцні партнерські відносини з іншими країнами чи регіонами завдяки науково-освітньому обміну; вирішувати глобальні, регіональні та національні виклики з використанням наукових здобутків; формувати зовнішньополітичні рішення з урахуванням фактичних даних» [22].

Реалізуючи сьогодні державну освітню політику потрібно враховувати про щоденну загрозу життю і здоров'ю населенню України, масштабні руйнування, в тому числі, освітньої інфраструктури, вимушене переміщення громадян як в межах держави так і за кордон громадян України, порушення

безперервності освітнього процесу, окупація територій та перебування закладів освіти у зоні ведення бойових дій та під окупацією тощо [16]. Як зазначає ЮНІСЕФ на своєму офіційному сайті, внутрішнє й зовнішнє переміщення торкнулося кожних двох дітей із трьох. Загалом руйнівні наслідки війни для дітей досягли таких темпів і масштабів, яких не було з часів Другої світової війни [33].

Висновки. Сьогодні освіта є одним з ключових напрямків державної політики та гарантування національної безпеки, тобто захищеності життєво важливих інтересів держави, суспільства та людини. Її основні аспекти зафіксовані у нормативно-правових документах, впровадженням яких займаються працівники органів влади і місцевого самоврядування. Від належної світної політики залежить формування освічених, творчих, свідомих громадян, примноження людського капіталу, покращення стану держави, суспільства та окремої особи від загроз і небезпек. Адже патріотично налаштовані громадяни України з перших днів вторгнення російської армії на територію нашої держави, стали на її захист, а воїни-інтелектуали майстерно продовжують використовувати здобуті знання, впроваджуючи інновації та технології, з метою здобуття перемоги.

Система освіти України сьогодні в непростих реаліях війни має працювати на випередження, оскільки підготовка компетентного фахівця – тривалий процес. Під час розроблення та опрацювання законодавчих документів мають враховуватись економічні, соціальні та політичні наслідки пропонуваніх інновацій. Реформаторам освітньої сфери варто пам'ятати, що знання – це могутня рушійна сила розвитку людини, суспільства, і в процесі використання воно не тільки не витрачається, не зникає, а, навпаки, породжує нові знання. Майбутня війна за домінування все більше й більше перетворюватиметься в битву за розподіл і доступ до знань. А в умовах протистояння Української держави зовнішньому агресору вітчизняна система освіти має функціонувати як потужний засіб утвердження української державності.

Бібліографічний список:

1. Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід та українські реалії. Аналіт. доп. [Іщенко А. Ю., Зубченко С. О., Карпенко М. М., Лозовий В. С., Черненко Т. В.]. К. : НІСД, 2017. 44 с.
2. Важливість розвитку людського капіталу у сучасному світі. Якою має бути стратегія України. Український інститут майбутнього. 18.06.2021. URL: <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-u-suchasnomu-sviti-yakoyu-maye-buty-strategiya-ukrayiny/>
3. Гальперіна В. О. Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії (філософські науки)» . АПН України, Інс-т вищ. освіти. К., 2003. 17 с.
4. Горизонт Європа. Європейська та Євроатлантична інтеграція. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/ramkovi-programi-z-doslidzen-ta-innovacij-gorizont-2020-ta-gorizont-yevropa-ta-iniciativi-yevropejskoyi-komisiyi-yevropejskij-zelenij-kurs/gorizont-yevropa>
5. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти. Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. URL: <https://kno.rada.gov.ua/print/73364.html>
6. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. К. : Вид. дім «Ін Юре». 2003. 416 с.
7. Іванюк І. Освітня політика: навч. посіб. К. : Таксон, 2006. 226 с.
8. Інститут освітньої аналітики: Державна наукова установа. URL: <https://iea.gov.ua/>
9. Іщенко А. Критерії національної безпеки в освітній сфері: зарубіжний досвід та висновки для України. Аналітична записка. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16114.034.pdf
10. Картунов О.В., Маруховський О.О. Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій: Монографія. *Серія інформаційно-знанняве суспільство*. К.: Ун-т економіки та права «Крок», 2012. 344 с.
11. Комітет з питань освіти, науки та інновацій. Офіційний сайт. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/pro_komitet/Predm_vidann_Kom/72868.html#
12. Красняков Є. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти. *Віче : теорет. і громад. політ. журн.* 2011. № 20. С. 21–24.
13. Місія, функції та стратегічні пріоритети МОН. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funkciyi>
14. МОН продовжує популяризувати вищу освіту України на міжнародному рівні. Опубліковано 28 травня 2021 р. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-prodovzhuye-populyarizuvati-vishu-osvitu-ukrayini-na-mizhnarodnomu-rivni>
15. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні; за заг. ред. президента НАПН України В.Г.Кременя. К.: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
16. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики. Київ, 2022. 358 с.

17. Основи демократії. Підруч. для студ. вищ. навч. закл.; за заг. ред. А. Ф. Колодій. Львів : Астролябія. 2009. 832 с.
18. Положення про Міністерство освіти і науки України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#n8>
19. Презентація дорожньої карти PISA та підписання меморандуму про співпрацю (Київ, 24 липня 2019). Інститут освітньої аналітики. URL: <https://iea.gov.ua/prezentatsiya-dorozhnoyi-karti-pisa-ta-pidpisannya-memorandumu-pro-spiivpratsyu-kiyiv-24-lipnya-2019/>
20. Синьогуб І., Халявка Ю. Регіональна освітня політика в безпековому контексті. *Гуманітарний вісник*. Число 34. С. 63 – 68.
21. Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 2 червня 2021 року № 225/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text>
22. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021 – 2025 роки. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>
23. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
24. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2023 року» № 722/2029 від 30 вересня 2019 року. Верховна Рада України: офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
25. Український інститут майбутнього: офіційний сайт. URL: <https://uifuture.org/>
26. Фуко М. Археологія знання. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
27. Bell L. Education Policy: Process, themes and impact. Howard Stevenson. London: Routledge. 2006. 192 p.
28. The Bologna Process and European Higher Education Area. European Education Area. Quality education and training for all. European Commission. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>
29. Human Capital Index. The World Bank. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0038030>
30. Programme for education, training, youth and sport. ERASMUS+. European Commission. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
31. Schmidt Eric. Innovation Power. Why Technology Will Define the Future of Geopolitics. Foreign Affairs. March/April, 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/eric-schmidt-innovation-power-technology-geopolitics>
32. Toffler A. Power Shift: knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century. United States: Bantam Books, 1990. 585 p.
33. ЮНІСЕФ: 100 днів війни в Україні призвели до того, що 5,2 мільйона дітей потребують гуманітарної допомоги. UNICEF. Україна: офіційний сайт. 01.06.2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/one-hundred-days-war-ukraine-have-left-52-million-children-need-humanitarian>

References:

1. Bezpekovi vymiry osvithoi polityky: svitovi dosvid ta ukraïnski realii. (2017). Analit. dop. / [Ishchenko A. Yu., Zubchenko S. O., Karpenko M. M., Lozovi V. S., Chernenko T. V.]. K. : NISD, 44 s.
2. Vazhlyvist rozvytku liudskoho kapitalu u suchasnomu sviti. Yakoiu maie buty stratehiia Ukrainy. Ukrainyskyi instytut maibutnoho. 18.06.2021. URL: <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-u-suchasnomu-sviti-yakoyu-maye-buty-strategiya-ukrayiny/>
3. Halpiera V. O. (2003). Osvitnia polityka v transformatsiïnomu suspilstvi: sotsialno-filosofskyi analiz : avtoref. dys. ... kand. filos. nauk : spets. 09.00.03 «Sotsialna filosofii ta filosofii istorii (filosofski nauky)». APN Ukrainy, Inc-t vyshch. osvity. K., 17 s.
4. Horyzont Yevropa. Yevropeiska ta Yevroatlantychna intehratsiia. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/ramkovi-programi-z-doslidzen-ta-innovacij-gorizont-2020-ta-gorizont-yevropa-ta-iniciativi-yevropejskoyi-komisiyi-yevropejskij-zelenij-kurs/gorizont-yevropa>
5. Derzhavna osvithna polityka: sutnist poniattia, systemnist, istoryko politychni aspekty. Komitet Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan osvity, nauky ta innovatsii. <https://kno.rada.gov.ua/print/73364.html>
6. Zhuravskiy V. S. (2003). Vyshcha osvita yak faktor derzhavotvorennia i kultury v Ukraini. K. : Vyd. dim «In Yure», 416 s.
7. Ivaniuk I. (2006). Osvitnia polityka: navch. posib. K. : Takson, 226 s.
8. Instytut osvithoi analityky: Derzhavna naukova ustanova. URL: <https://iea.gov.ua/>
9. Ishchenko A. Kryterii natsionalnoi bezpeky v osvithni sferi: zarubizhnyi dosvid ta vysnovky dlia Ukrainy. Analychna zapyska. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16114.034.pdf
10. Kartunov O.V., Marukhovskiy O.O. (2012) Informatsiïne suspilstvo: analiz politychnykh aspektiv zarubizhnykh kontseptsiï: Monohrafiia. *Seriia informatsiïno-znannieve suspilstvo*. K.: Un-t ekonomiky ta prava «Krok», 344 s.

11. Komitet z pytan osvity, nauky ta innovatsii. Ofitsiyni sait.
URL: https://kno.rada.gov.ua/news/pro_komitet/Predm_vidann_Kom/72868.html#
12. Krasniakov Ye. (2011). Derzhavna osvithnia polityka: sutnist poniattia, systemnist, istoriko-politychni aspekty. *Viche : teoret. i hromad. polit. zhurn.* № 20. S. 21–24.
13. Misiia, funktsii ta stratehichni priorytety MON. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: ofitsiyni sait.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funkciyi>
14. MON prodovzhuie populiaryzuvaty vyshchu osvitu Ukrainy na mizhnarodnomu rivni.
Opublikovano 28 travnia 2021 r. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: ofitsiyni sait.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-prodovzhuie-populyarizuvati-vishu-osvitu-ukrayini-na-mizhnarodnomu-rivni>
15. Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini; za zah. red. prezidenta NAPN Ukrainy V.H.Kremenia. (2015). K.: Pedahohichna dumka, 448 s.
16. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: informatsiino-analitychni zbirnyk (2022). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Instytut osvithnoi analityky. Kyiv, 358 s.
17. Osnovy demokratii : [pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / za zah. red. A. F. Kolodii]. (2009). Lviv : Astroliabiia, 832 s.
18. Polozhennia pro Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, zatverdzhene postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 zhovtnia 2014 r. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF#n8>
19. Prezentatsiia dorozhnoi karty PISA ta pidpysannia memorandumu pro spivpratsiu (Kyiv, 24 lypnia 2019). Instytut osvithnoi analityky. URL: <https://iea.gov.ua/prezentatsiya-dorozhnoyi-karti-pisa-ta-pidpisannya-memorandumu-pro-spivpratsiu-kiyiv-24-lipnya-2019/>
20. Synohub I., Khaliavka Yu. (2021). Rehionalna osvithnia polityka v bezpekovomu konteksti. *Humanitarnyi visnyk.* Chyslo 34. S. 63 – 68.
21. Stratehiia liudskoho rozvytku, zatverdzhena Ukazom Prezidenta Ukrainy vid 2 chervnia 2021 roku № 225/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text>
22. Stratehiia publichnoi dyplomatii Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy na 2021 – 2025 roky.
URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>
23. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022 – 2032 roky: Skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. № 286-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
24. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2023 roku» № 722/2029 vid 30 veresnia 2019 roku. Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni sait.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
25. Ukrainskyi instytut maibutnoho: ofitsiyni sait. URL: <https://uifuture.org/>
26. Fuko M. (2003). Arkheolohiia znannia. K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 326 s.
27. Bell L. (2006) Education Policy: Process, themes and impact. Howard Stevenson. London: Routledge. 192 p.
28. The Bologna Process and European Higher Education Area. European Education Area. Quality education and training for all. European Commission. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>
29. Human Capital Index. The World Bank. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0038030>
30. Programme for education, training, youth and sport. ERASMUS+. European Commission.
URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
31. Schmidt Eric. (2023). Innovation Power. Why Technology Will Define the Future of Geopolitics. Foreign Affairs. March/April. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/eric-schmidt-innovation-power-technology-geopolitics>
32. Toffler A. (1990)/ Power Shift: knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century. United States: Bantam Books, 585 p.
33. YuNISEF: 100 dnev viiny v Ukraini pryzvely do toho, shcho 5,2 miliona ditei potrebuiut humanitarnoi dopomohy. UNICEF. Ukraina: ofitsiyni sait. 01.06.2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/one-hundred-days-war-ukraine-have-left-52-million-children-need-humanitarian>

Anisimovych-Shevchuk O. Education policy as an instrument of national security of the state

Education and knowledge are considered as important components of the development of modern society and the state. Emphasis is placed on the relevance of education policy in Ukraine. The concept of “educational policy” is outlined as an important direction of the state’s development and purposeful activity of authorities regarding the formation of human capital. In particular, attention is focused on the effectiveness of human capital as a set of knowledge, skills and experience of people, which meets the modern needs of society and the Ukrainian state, especially in the conditions of the Russian-Ukrainian war, which has both conventional (military-technological) and conscientious (informational-knowledge) character. The authorities responsible for the implementation of the state education policy in Ukraine, as well as the regulatory and legal documents adopted by them, are singled out. Emphasis is placed

on the role of the executive branch of government responsible for the implementation of educational policy, as well as the need to take into account regional characteristics and trends in the growth of the autonomy of educational institutions, narrowing the administrative functions of the center and expanding them locally. Attention is focused on the need to preserve and develop human capital as the most important resource for Ukraine's future success. It is stipulated that a feature of the modern educational process in the state is the influence of international institutions that form common supranational educational priorities, as well as Ukraine's participation in projects that contribute to the development of the educational space in our state. It is noted that education in the information and knowledge society is closely related to science, because technologies and highly qualified workers ensure significant results in the development of the state, as well as the national security of Ukraine. After all, in the conditions of external aggression and international uncertainty, the Ukrainian state needs highly qualified and morally stable citizens.

Keywords: *education, knowledge, human capital, national security, educational policy.*